

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Інтернаціоналізація вищої освіти України
в умовах полікультурного світового простору:
стан, проблеми, перспективи**

МАТЕРІАЛИ ПІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Маріуполь, 18-19 квітня 2018 року)

МАРІУПОЛЬ
МДУ
2018

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Відповідальні редактори: д.ф-м.н., проф. **М. Стріха**; чл.-кор. НАПН України, д.пед.н., проф. **О. Топузов**; **І. Стокоз**; чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. **К. Балабанов**

Члени редколегії: проф. **Х. Бакірдіз**; акад. НАН України, чл.-кор. НАПН України, д.соціол.н., проф. **В. Бакіров**; д.філол.н., проф. **О. Бондарева**; д.е.н., проф. **О. Булатова**; проф. **К. Іллюмінаті Поркарі**; проф. **В. Карайоргіс**; д.політ.н., проф. **С. Корнеа**; **О. Кочурін**; д.філос.н., с.н.с. **С. Курбатов**; акад. НАПН України, д.е.н., проф. **А. Мазаракі**; **Н. Оксенчук**; д.політ.н., проф. **І. Оніщенко**; д.філол.н., проф. **О. Павленко**; чл.-кор. НАПН України, д.філос.н., проф. **П. Саух**; к.ю.н. **М. Семенишин**; к.політ.н., проф. **М. Трофименко**; д.соціол.н., проф. **С. Щудло**.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Маріупольського державного університету
(протокол № 9 від 28.03.2018)

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи : матер. II міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 18-19 квітня 2018 р. – Маріуполь : МДУ, 2018. – 646 с.

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи», які різнобічно висвітлюють питання інтернаціоналізації вищої освіти; розглядаються фактори, що впливають на створення нових можливостей і підвищення доступності вищої освіти та забезпечення її якості; окремо приділено увагу проблемам нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти України, академічній мобільності, розвитку лідерського потенціалу університетів і конкурентоспроможності сучасних вишів в умовах глобалізації; розглядаються проблеми підготовки вчителя Нової української школи. Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти.

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ
ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА: КОНСТРУКТИВІСТСЬКИЙ ПІДХІД**

У тезах розглянуто поняття «полікультурна компетентність». Здійснено спробу обґрунтувати використання конструктивістського підходу у навчанні англійської мови в умовах полікультурної освіти. Виокремлено ефективні альтернативні та інтерактивні методи навчання.

Ключові слова: полікультурна компетентність, конструктивістський підхід, комбіноване навчання, альтернативні методи навчання

В умовах суспільних змін, що відбуваються майже в усіх сферах життя внаслідок глобалізації та інтеграції, для успішного співіснування у багатокультурному суспільстві потрібне розуміння різних культур, уміння адаптуватися до незнайомого середовища, взаємодіяти з людьми, які належать до різних культур. Таким чином, перед вищою освітою постає завдання формування у випускників найважливіших навичок ХХІ століття: вміння критично мислити; співпрацювати у вирішенні проблем; ефективно здійснювати пошук інформації; набуття медіа- та ІКТ грамотності, життєвих та кар'єрних навичок, готовності до міжкультурного діалогу в майбутній професійній діяльності.

Аналіз наукових джерел та публікацій свідчить, що питання полікультурної освіти знаходяться в полі зору багатьох учених. Зарубіжні дослідники Дж. Бенкс, Ч. МкГі Бенкс, М. Бірам, П. Горскі, Н. Девіс, Е. Тейлор та ін. висвітили питання полікультурної освіти у міжнародному вимірі. Долучилися до розв'язання вищезазначеної проблеми і українські науковці. Полікультурна освіта як науково-педагогічна проблема розглядається вченими (Л. І. Воротняк, Л. А. Гончаренко, В. В. Кузьменко, Т. А. Радченко, Л. П. Пуховська, М. В. Сімоненко, І. В. Соколова, І. Г. Тараненко та ін.), що окреслили особливості запровадження полікультурної освіти в Україні, теоретико-методичні засади формування полікультурної компетентності.

У контексті дослідження проблеми, заявленої у тезах, вважаємо доцільним, по-перше, акцентувати увагу на проблемі визначення поняття «полікультурна компетентність», по-друге, розглянути питання ефективних підходів, технологій навчання в полікультурному середовищі.

У науково-дослідній літературі існує декілька визначень полікультурної компетентності та її складових. В. В. Кузьменко, Л. А. Гончаренко визначають полікультурну компетентність як здатність особистості жити й діяти в багатокультурному суспільстві [1, с. 91].

Полікультурна компетентність трактується як оволодіння надбанням культури, а також розуміння відмінностей та рівнозначності всіх народностей, рас та етносів, культурних, мовних та релігійних уподобань, здатність жити у мирі з представниками інших культур [2, с. 34].

На наш погляд, одним із головних завдань сучасної педагогічної освіти є формування полікультурної професійної компетенції майбутніх учителів. Під полікультурною компетенцією вчителя ми розуміємо – сукупність високого рівня інтелектуальних знань, професійно-педагогічних умінь і навичок, які дозволяють педагогу здійснювати навчально-виховну діяльність у ракурсі цілей і завдань полікультурної освіти.

На думку І. В. Соколової, полікультурна компетентність майбутнього вчителя – це цілісне, інтегративне, багаторівневе, особистісне новоутворення, що є результатом професійної підготовки особи у вищому навчальному закладі та в процесі неперервної педагогічної освіти [3].

Проаналізувавши дефініції, особливі риси поняття, визначені вітчизняними і зарубіжними авторами, український вчений М. В. Сімоненко сформулював інтегральне визначення феномену полікультурної компетентності, що поєднує погляди вчених на проблему: «Полікультурна компетентність майбутнього вчителя – інтегративна якість особистості майбутнього фахівця, що формується в процесі навчання та включає систему полікультурних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей, полікультурних якостей, досвіду, соціальних норм і правил поведінки, необхідних для повсякденного життя й діяльності у сучасному полікультурному суспільстві, що реалізується в здатності ефективно вирішувати завдання педагогічної діяльності в ході позитивної взаємодії із суб'єктами освітнього процесу – представниками різних культур» [4].

Таким чином, вважаємо, що полікультурна компетентність є здатністю змінити своє знання, відносини і поведінку таким чином, щоб бути відкритим і гнучким до інших культур. Полікультурна компетентність в освіті не є додатковою вимогою до професійного розвитку вчителя, вона має стати невід'ємною частиною цієї професії.

Виходячи з вищезазначених визначень полікультурної компетентності, маємо визнати, що викладання іноземної мови має здійснюватись у сприятливому полікультурному середовищі за допомогою використання ефективних підходів до навчання.

У сучасній методиці викладання іноземної мови розрізняють два основні підходи до навчання іноземній мові: комунікативний та конструктивістський. Завданням першого є оволодіння комунікативною компетенцією, що передбачає домінування мовного продукування над мовною коректністю. Увесь навчальний матеріал обирається для спонукання студента до висловлення власної думки. Студенти навчаються «комунікації у процесі самої комунікації. Відповідно усі вправи та завдання повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором та

реакцією» [5, с. 303]. Цей метод має як переваги, так і недоліки – вдосконалюються артикуляційні навички студентів, долається страх перед помилками, однак не приділяється достатньо уваги якості мови.

Конструктивістський підхід, який базується на теоріях, висунутих у працях Л. С. Виготського, Ж. Піаже та Дж. Брунера, передбачає створення для студентів можливостей самостійно «конструювати» власні знання, навички та вміння на основі практичного досвіду у здійсненні реальної чи змодельованої екстралінгвістичної діяльності, що належить до досліджуваного предмета. Студенти здобувають знання, навички та вміння як побічний продукт їхньої реальної чи змодельованої практичної діяльності, таким чином привласнюючи, тобто інтерналізуючи, ці знання, навички та вміння, а не просто засвоюючи, заучуючи їх, як у традиційному навчанні [6, с. 13]. Конструктивістський підхід являє собою власне активне навчання студентів. Першочергове завдання педагога – не навчати, а скеровувати та сприяти ефективній самостійній роботі. Заняття орієнтується суто на дію (проектна діяльність). Відтворення мови знаходиться в центрі навчання, що сприяє підготовці студентів до реальних життєвих ситуацій.

О. Б. Тарнапольський визнає конструктивістський підхід сучасною версією комунікативного підходу, що якнайкраще відповідає потребам міжкультурного підходу навчання інтернаціональній англійській мові, аргументуючи цю тезу тим, що конструктивістський підхід базується на створенні можливостей для учнів не отримувати у готовому вигляді, а самостійно «конструювати» власні знання, навички та вміння в процесі навчальної діяльності, яка відтворює або моделює екстралінгвістичну дійсність і діяльність, заради яких вивчається мова.

Однак, учений наголошує, що практичне впровадження конструктивістського підходу в курси іноземної мови в неможливому ЗВО (зокрема, для навчання студентів технічних спеціальностей) вимагає дотримання однієї обов'язкової умови. Ця умова пов'язана з тим, що у випадку, якщо формування навичок і вмінь професійного іншомовного спілкування буде проводитися на засадах конструктивізму (експерієнційно), тобто через досвід змодельованої засобами мови, що вивчається, екстралінгвістичної професійно орієнтованої навчальної діяльності, то здійснення цієї діяльності потребуватиме від студентів роботи з численними іншомовними джерелами професійної та/або професійно орієнтованої інформації. Це необхідно для забезпечення інформаційної бази екстралінгвістичної творчої іншомовної навчальної діяльності (наприклад, для виконання навчальних проектів виучуваною мовою). Постійний і обов'язковий Інтернет-пошук перетворює навчальну діяльність на органічне і нерозривне поєднання звичайної аудиторної та позааудиторної роботи з роботою онлайн. У сучасній західній методиці це органічне поєднання отримало назву «комбінованого навчання (*blended learning*)», яке набуває все більшого поширення, особливо в навчанні мови для спеціальних цілей – насамперед ділової англійської мови [7, с. 26].

Вищезазначена нагальна необхідність обов'язкового включення постійного Інтернет-пошуку, тобто комбінованого навчання, у процес конструктивістського викладання іноземної мови для професійних цілей у ВТНЗ змусила науковців зробити висновок про важливість спиратися в цьому випадку не просто на конструктивістський підхід, а на підхід, що базується на конструктивістському комбінованому навчанні [6].

Конструктивістський підхід практично реалізується у використанні традиційних та альтернативних методів навчання. До найпоширеніших альтернативних методів відносять такі, як метод повної фізичної реакції, сугестивний, драматико-педагогічний, мовчазний та груповий методи. До інноваційних інтерактивних методів можна віднести: навчання з комп'ютерною підтримкою, метод сценарію, метод симуляцій, незакінчених речень, метод акваріуму, метод каруселі, метод навчання за станціями, метод ротаційних трійок, метод рольової гри тощо.

Підсумовуючи, зауважимо, що застосування конструктивістського підходу у полікультурному навчанні англійській мові сприятиме створенню цілісної картини знань з іноземної мови (англійської) в органічному поєднанні з культурою народу, що є її носієм; організації навчального процесу, гармонійної співпраці його учасників (викладача та студентів) у формуванні найважливіших життєвих цінностей та професійних навичок.

Список використаної літератури

1. Гончаренко Л. А., Кузьменко В. В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: навч. посіб. Херсон, 2006. 92 с.
2. Родигіна І. П. Діяльнісний підхід до формування базових компетентностей учнів. *Зміст, форми і методи навчання*. 2005. № 1. С. 34–38.
3. Соколова І. В., Івашко О. А. Формування полікультурної компетентності у майбутніх учителів-філологів. URL: <http://vuzlib.com/content/view/304/84/> (дата звернення: 25.03.2018).
4. Сімоненко М. В. Полікультурна компетентність майбутнього вчителя як стандарт освіти європейського виміру. URL: http://www.rusnauka.com/6_NITSB_2010/Pedagogica/58322.doc.htm (дата звернення: 25.03.2018)
5. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. Київ, 1999. 320 с.

6. Tarnopolsky O. Constructivist blended learning approach to teaching English for Specific Purposes. London: Versita, 2012. 254 p.

7. Barrett B., Sharma P. The Internet and Business English. Oxford, 2003. 198 p.

Yu. Zolotko

TEACHING ENGLISH IN MULTICULTURAL ENVIRONMENT: CONSTRUCTIVIST APPROACH

In the focus of the article is the notion of —multicultural competence”. The attempt has been made to explain the choice of constructivist approach to teaching English in multicultural environment, suggest efficient alternative and interactive methods of teaching.

Keywords: multicultural competence, constructivist approach, blended learning, alternative teaching methods

УДК 378.1 (477)

Какова А. О.

ПОЛІКУЛЬТУРНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У тезах розглядається поняття та структура феномену полікультурної компетентності викладача, його організаційно-змістової ролі як одного із ключових стандартів сучасної освіти, а також доведення актуальності цілеспрямованої полікультурної підготовки майбутніх вчителів, яка повинна відповідати європейським стандартам освіти.

Ключові слова: полікультурна компетентність, полікультурність, європейські стандарти освіти, сучасна освіта

Посилення інтегративно-культурного статусу освіти диктує необхідність підготовки педагогічних кадрів, здатних реалізувати її культурну спрямованість. Потреби сучасної освітньої практики породжують необхідність у полікультурній підготовці педагога, який не тільки виступає посередником між учнем і культурою, але і сприяє формуванню у молодого покоління готовності жити і діяти у відкритому загальноцивілізаційному культурному просторі.

Оскільки одним із пріоритетів стратегічного розвитку України визнано інтеграцію нашої держави до Європейського співтовариства, актуальним залишається питання наближення освітніх інституцій країни до стандартів країн ЄС та досягнення їх відповідності загальноєвропейським критеріям якості.

Проблему європейських стандартів і цінностей в освіті та концептуальних підходів до формування умов запровадження європейських стандартів освіти в Україні розглядають такі українські автори, як: Ю. Бицюра, О. Васильєва, С. Кобернік, Ю. Комаров, С. Рябов, Ф. Степанов, І. Тараненко, К. Чорна та ін. Для запровадження європейських стандартів у вітчизняну освіту, для практичної реалізації стратегічного курсу України на європейську інтеграцію сучасні дослідники С. Кобернік, Н. Кузьміна, О. Овчарук, Л. Паращенко, Ф. Степанов, І. Тараненко створили Концепцію змісту освіти для європейського виміру України. У зазначеному документі вітчизняні педагоги визначили мету й завдання, основні принципи освіти для європейського виміру України.

Згідно з цією концепцією мета освіти для європейського виміру України – поширення комплексних знань про Європу, які необхідні на сучасному етапі громадянину України для існування в європейському співтоваристві, створення на їхній основі відповідного інтегрованого курсу та його впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітньої школи [1].

Концепція також передбачає окреслення головних завдань сучасної освіти та загально-педагогічних і дидактичних принципів освіти.

Таким чином, ознайомлення з питанням запровадження європейських стандартів освіти в Україні показує, що ідея полікультурності виникає не ізольовано, як винайдена фахівцями теоретична конструкція в сфері педагогіки. Полікультурність є одним з основних стандартів сучасної освіти, що базується на основних цінностях європейського демократичного суспільства: права людини, рівність, мир, соціальна справедливість, демократія, свободи, безпека громадян, взаємозалежність, плюралізм, культурне розмаїття, відкритість, відповідальність, партнерство, повага до навколишнього середовища. У цьому контексті висока полікультурна компетентність педкадрів та її формування у майбутніх вчителів стають важливою умовою забезпечення готовності молодого покоління до повноцінної життєдіяльності в сучасному європейському просторі.

Аналіз наукових праць вітчизняних й зарубіжних дослідників показує, що багато вчених звертають увагу на проблеми полікультурної освіти та питання формування полікультурної компетентності підростаючого покоління.

Так, проблеми фахової підготовки вчителів у своїх дослідженнях піднімали видатні світові педагоги У. Боос-Ньюннинг, О. Джурицький, А. Дістервег, Я. Коменський, А. Макаренко, Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Не залишилися вони і поза увагою вітчизняних науковців, які особливу увагу приділяють питанням полікультурної освіти: С. Гончаренко, В. Кузьменко, Н. Ничкало, О. Сухомлинська, Є. Чорний, Н. Якса, М. Ярмаченко та ін. [2]. Примітним